

Spionul de la castelul Peleş. Castelanul Herman Wilke (1915-1916)

The spy from the Peles castle. The castellan Herman Wilke (1915 – 1916)

*Alin Spânu,
Centrul de Studii Euro-Atlantice, Bucureşti*

Abstract

During January, 1915 – April, 1916, the General Department of the Police and Security discovered that Herman Wilke, the castellan from the Peles castle, made espionage in the favor of the Austro- Hungarian Empire and German Empire. Although, the evidences were seriously and the Prime Minister Brătianu was informed, Herman Wilke was not arrested or expelled because he was a friend of the royal family. He worked until 1918.

Keywords: *the Peleş castle, Herman Wilke, espionage, intelligence.*

În urmă cu 100 de ani România se afla în mijlocul unui conflict izbucnit în vara anului 1914 între cele două blocuri politico-militare – Antanta (Anglia, Franța și Rusia) și Puterile Centrale (Imperiul german, Imperiul austro-ungar și Imperiul otoman). La data respectivă guvernul de la București și-a proclamat neutralitatea, pe care și-a menținut-o și în anul următor. Neutră, dar cu un potențial agricol și, mai ales, petrolier de invidiat, România a început să fie curtată cu promisiuni, dar și cu amenințări, de ambele tabere aflate în conflict pentru a intra în război. Pe acest fond unde totul era permis, fiecare parte a utilizat și canalul cel mai puțin vizibil, cel al spionajului, pentru a obține date de interes, a influența opinia publică și decidenți politico-militari sau a anihila anumite persoane din statele adverse sau neutre.

Spionajul austro-ungar a utilizat împotriva României oameni din diverse medii, inclusiv dezertori români, pentru a obține date de interes și contacte în anumite medii. Ulterior, a trimis persoane cu ceva mai multă experiență în domeniu pentru a aprofunda și dezvolta relațiile create, cu potențial informativ de interes și care puteau fi atrase la colaborare. Desigur că, în timp, profitând de ascendența germană a Casei Regale din România, serviciile de informații germane și austro-ungare au infiltrat în anturajul

acestora mulți angajați de rang inferior care să afle date de interes și să le transmită la Berlin, respectiv Viena.

În antiteză, împotriva acestora au acționat structuri specializate în identificarea și anihilarea pericolului. Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale (DPSG), structura informativă/contrainformativă cea mai importantă din România, a monitorizat cu atenție activitatea acestor suspecți, i-a încadrat informativ (filaj, cenzura corespondenței, analiza situației financiare, mediile în care pătrundeau etc.), iar atunci când au existat dovezi sau suspiciuni, fie ele și infime, despre activități contrare siguranței naționale a propus expulzarea acestora¹.

La 14 februarie 1915 Poliția orașului Sinaia a informat DPSG că la 30 ianuarie au sosit în localitate câțiva vizitatori suspecți. Aceștia erau Gross, șeful Jandarmeriei ungare din Predeal, Stoltz, șeful gării Predeal – „cunoscut îndeajuns și bănuț de spionaj”² – , Schwartz și Toth, controlori la magazia de mărfuri, Simon și Lichtenstein, impiegați în gara Predeal. Toți au mers la castelul Peleş unde s-au întâlnit cu castelanul Herman Wilke. Stoltz se afla „în bune relații cu castelanul”³, pe care îl mai vizitase și cu alte ocazii. În aceeași zi, cu trenul de ora 18, toți supușii străini s-au înapoiat la Predeal. Pe raportul Poliției Sinaia directorul general al DPSG, Ion Panaitescu, a adnotat: „Raportat d-lui ministru”⁴, ceea ce atestă interesul față de vizitatorii suspecți la castelul Peleş.

Având în vedere că străinii s-au întâlnit cu unul dintre oamenii care se aflau fizic în imediata apropiere a membrilor Casei Regale s-au luat măsuri de aprofundare a cercetărilor, care să confirme/infirme suspiciunile declanșate de relațiile cordiale ale lui Wilke cu elemente de informații din Austro-Ungaria. În cadrul anchetei, derulate extrem de discret, au fost utilizate mai multe canale de informare, atât interne cât și externe. În ziua de 21 februarie 1915 Wilke a fost vizitat de profesorii germani Kuppert Heinrich și Brodt Peter din Capitală, cu care a efectuat o excursie până la Sf. Ana și peste râul Prahova, pe muntele Piscul Câinelui „de unde au privit cu binoclu în diferite părți”⁵. A doua zi cei doi profesori s-au îndreptat spre Predeal, apoi au părăsit România.

¹ Un studiu de caz pe acest subiect: Alin Spânu, *București, 1915. Poveste de spionaj fără happy-end*, în *Magazin Istoric* nr. 8/2015, p. 77-79.

² Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare: ANIC), fond Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale (în continuare: DPSG), dosar 41/1915, f. 64.

³ *Ibidem*, f.10.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, f. 64.

La 7 martie 1915 un ofițer din Regimentul 1 Grăniceri din Sinaia a trimis un raport informativ la DPSG despre persoanele aflate pe Valea Prahovei și devenite suspecte de acțiuni subversive la adresa României. Wilke era catalogat drept „un înverșunat spion”⁶, aflat în relații strânse cu diverși străini, aflați în atenția organelor militare de informații. Alături de castelan au mai fost menționați Leppi, directorul Uzinei electrice din Sinaia, care „se îndeletnicește cu excursii și dese plimbări pe toată Valea Prahovei”⁷, Duschech, preot, profesor la Școala germană din Sinaia și fotograf amator, precum și Schiell, directorul Fabricii de hârtie din Bușteni. La aceștia se adăugau șeful gării din Sinaia și Ion Luncan, directorul școlii primare „Carmen Sylva” din aceeași localitate, care „ar fi în serviciul austro-germanilor”⁸ deoarece au contacte cu străinii din zonă, iar soția lui Luncan este germană.

Monitorizarea suspectilor de pe Valea Prahovei, mai ales în zona Sinaia, a continuat la alt nivel și pentru fiecare persoană suspectă a fost întocmit câte un dosar cu detalii și dovezi ale activității desfășurate. Unii dintre aceștia, mai vehemenți în exprimarea sentimentelor sau dovediți de premeditarea sau producerea unor acțiuni antinaționale au fost expulzați. Ceilalți au rămas în încadrarea informativă, atât pentru documentarea acțiunilor antiromânești, cât și pentru prevenirea unor acte subversive.

La 20 martie 1915 la Peleş a sosit din nou Stoltz, însoțit de Szonda, șeful de mișcare de la gara din Brașov. Au vizitat castelul, au petrecut împreună cu castelanul, apoi s-au reîntors la Predeal. La începutul lunii aprilie 1915 Wilke a fost vizitat de germanii Felix Lampader din Koln și Karl Schapira din Viena care, după o scurtă ședere, s-au îndreptat spre București. Cu ocazia Zilei Naționale a României (10 mai 1915) la Sinaia au venit din Capitală profesorii dr. August Vetter, dr. W. Dimer, Fritz Boringer și procuristul de bancă Robert Bargiel, care au fost „în contact”⁹ cu Wilke.

În onoarea zilei de naștere a împăratului Germaniei, Wilhelm al II-lea (16 ianuarie 1916), castelanul a organizat un banchet în sala cantinei, la care au fost invitați supușii germani „mai de seamă”¹⁰, maiștrii germani și austro-

⁶ *Ibidem*, f. 26.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*, f. 64.

¹⁰ *Ibidem*.

ungari din fabricile lui Emil Costinescu¹¹, ministru de finanțe în guvernul liberal aflat la putere, de pe Valea Prahovei și lucrătorii din atelierele de pe lângă Palatul Regal. Banchetul a fost prezidat de Ion Luncan, despre care cercetările DPSG au atestat că soția sa este de origine germană, iar el „nutrește sentimente filogermane pe care le manifestă în diferite întâlniri și agape”¹². Cu ocazia sărbătorilor de Paști din 1916 Wilke a invitat la castel mai mulți funcționari din Legația germană, unde au petrecut în cele mai bune condiții. Castelanul a organizat un adevărat festin culinar, iar pentru acompaniamentul muzical a cerut să cânte orga automată a Curții Regale „situată în castel, lângă salonul Florentin și în apropiere de sufrageria Palatului”¹³.

Un individ suspect din anturajul lui Wilke s-a dovedit a fi Iohan Karl, supus austro-ungar, stabilit de mai mulți ani în Sinaia și care lucra ca diriginte la Fabrica de șuruburi a lui Emil Costinescu. Relațiile dintre cei doi nu existau anterior anului 1915, iar Karl, deși avea familia la Sinaia, efectua călătorii la Brașov în fiecare week-end și în fiecare sărbătoare religioasă. La Brașov era membru al Clubului vânătorilor – „un adevărat centru de spionaj”¹⁴ în opinia DPSG –, unde venea în contact cu toate oficialitățile civile și militare din localitate. A pretextat că merge la Brașov să-și vadă un copil sau că ar avea misiuni din partea fabricii. Cercetările au dovedit inexistența vreunui copil în acel oraș, precum și lipsa unor interese economice din partea fabricii pentru zona Tâmppei. La graniță s-a observat cum Karl nu este supus de autoritățile austro-ungare la obligația de a rămâne minim 8 zile în Ungaria, aplicată la toți călătorii, ci se putea întoarce în România când dorea. Înainte de plecare și după revenire Karl avea discuții cu Wilke, fapt care „nu-și poate găsi explicația decât în faptul că... comunică autorităților de acolo informații privitoare la mișcarea noastră militară, informații pe care i le furnizează Wilke”¹⁵.

Alți apropiați ai castelanului au fost identificați în persoanele: Leppi, directorul Uzinei electrice, care „veșnic face excursii la Bușteni și împrejurimi”¹⁶, inginerul tehnic Szippel (ofițer german), inginerul Beppi,

¹¹ Emil Costinescu (n. 12 martie 1844, Iași, – d. 11 iunie 1921, București) a fost un om politic liberal și economist. A deținut portofoliul Finanțelor în perioadele 1902-1904, 1907-1910 și 1914-1916.

¹² ANIC, fond *DPSG*, dosar 41/1915, f. 64.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*, f. 65.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*.

Kaizen, maistru la fabrica de cuie, Duschech și preoții catolici din zonă. De asemenea, obiectivul informativ vorbea zilnic la telefon cu Legațiile Imperiului austro-ungar și german, vizita fără un scop precis împrejurimile localităților Sinaia și Azuga, iar de două-trei ori pe săptămână mergea la Predeal, unde se întâlnea cu Stoltz, „cărui îi comunică informații pe care acesta le transmite telegrafic la Brașov”¹⁷.

În luna mai 1916, pe baza tuturor dovezilor acumulate în ultimul an, directorul general Ion Panaitescu a întocmit un raport către ministrul de Interne, Vasile G. Morțun¹⁸. Motivul supravegherii l-a constituit afluența de străini „care mai înainte nu fuseseră în contact cu castelanul Wilke căutau contactul cu el pentru a afla mișcarea trupelor noastre de la frontieră și lucrările de apărare ce se făceau în acea regiune”¹⁹. Panaitescu își încheia raportul cu formula: „Am onoare a vă aduce acestea la cunoștința D-voastră, D-le Ministru, rugându-vă să binevoiți a dispune”²⁰. A dispune înseamnă a lua măsuri, iar acestea trebuiau bine analizate și dozate pentru a nu deranja familia regală. Ministrul de Interne l-a informat pe premierul Ion I. C. Brătianu și, probabil, au luat o decizie de avertizare a castelanului. Înlăturarea acestuia ar fi putut produce anumite resentimente ale unor membrii din Casa Regală față de DPSG, așa încât s-a ales varianta menajării susceptibilității și, în același timp, încadrarea informativă extrem de strânsă a lui Wilke. Cert este că individul și-a păstrat postul până în la finalul Războiului de Întregire. În timpul ocupației germane a sudului României (noiembrie 1916 – noiembrie 1918) castelanul a rămas la Peleş, administrând clădirea în lipsa suveranilor. La 19 noiembrie 1918 Alexandru Tzigara-Samurcaș a trimis o scrisoare oficială către prințul Barbu Știrbey prin care își exprima dorința de a fi înlocuit din funcția de reprezentare a Casei Regale, Domeniilor Coroanei și apărare a intereselor în fața autorităților de ocupație germane. Printre altele Tzigara-Samurcaș²¹ a

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Vasile G. Morțun (n. 30 noiembrie 1860, Roman – d. 30 iulie 1919, Broșteni, Neamț), publicist, deputat socialist (1888, 1891, 1894), trece la liberali (1899) și devine parlamentar PNL (din 1901). Este ministrul Lucrărilor Publice (martie 1907-decembrie 1910) și ministru de Interne (ianuarie 1914-decembrie 1916).

¹⁹ ANIC, fond *DPSG*, dosar 41/1915, f. 65.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ Alexandru Tzigara-Samurcaș (n. 23 aprilie 1872, București – d. 1 aprilie 1952, București), doctor în filozofie la Munchen (1896), bibliotecar și director al Fundației „Carol I”, prefect al Poliției Capitalei (noiembrie 1916-ianuarie 1918 și mai-noiembrie 1918), redactor al revistei „Convorbiri Literare” (1924) și membru corespondent al Academiei Roâne (1938).

menționat: „Cred de a mea datorie a semnala purtarea suspectă, în vremea din urmă chiar dușmănoasă, a castelanului Wilke de la Sinaia, despre care dl. arhitect Liman va putea da referințe mai precise”²². Castelanul a dispărut după Primul Război Mondial dintre angajații Casei Regale române, însă nu se va putea contabiliza niciodată cât de importante au fost informațiile pe care le-a furnizat Puterilor Centrale până la intrarea României în război (15 august 1916). Rămânem cu satisfacția că DPSG a acționat profesionist, i-a dovedit acțiunile antinaționale și colaboratorii, însă decizia finală care să încununeze activitatea contrainformativă a fost una politică, care a lăsat un gust amar celor care au lucrat la acest caz.

²² Alexandru Tzigara-Samurcaș, *Memorii*, vol. 2 (1910-1918), ediție critică de Ioan Șerb și Florica Șerb, prefață Dan Grigorescu, Editura Grai și suflet – Cultura Națională, București, 1999, p. 235.